

В І Д Г У К

офіційного опонента на дисертацію Калюги Каріни Вікторівни «Теорія та практика встановлення та ототожнення особи злочинця засобами криміналістики», поданої на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Актуальність теми дослідження. Суспільно-політичні зміни, що у теперішній час відбуваються у житті України, супроводжуються загостренням криміногенної ситуації, зростанням кількісних та якісних показників злочинності. При цьому, крім загального загострення криміногенної ситуації, має місце тенденція ускладнення злочинних схем та засобів уникнути відповідальності за їх вчинення, що негативно впливає на організацію боротьби з ними. Відповідно протидія злочинності, поряд зі зміцненням законності, виступає одним із важливих завдань, що стоять перед державою та її правоохоронними органами, а ефективність їх роботи з розслідування злочинів багато в чому залежить від рівня застосування усього потенціалу сучасних криміналістичних рекомендацій, своєчасного та вмілого їх використання.

Особа злочинця є одним із найважливіших структурних елементів злочину і відповідно питанню вивчення особи злочинця належить одне із центральних місць у різних галузях знань – від соціології та філософії до криміналістики. Встановлення та ототожнення злочинця є одним з головних завдань розслідування. Цілком природно, що у сучасних умовах перед криміналістикою постає завдання розробки нової концепції дослідження особи злочинця у сучасних умовах протидії злочинності, в тому числі «нетрадиційними» методами. Незважаючи на численні дослідження особи злочинця, ця проблема потребує додаткового комплексного розгляду та узагальнень теоретичних та практичних основ шляхом розробки окремої

криміналістичної теорії про зовнішні ознаки та властивості особи злочинця. Викладене свідчить про наявність наукової проблеми, її актуальність та обумовлює своєчасність проведеного К.В. Калюгою дослідження.

Дисертацію виконано відповідно теми науково-дослідної роботи Класичного приватного університету «Організаційно-правове, науково-методичне й інформаційне забезпечення досудового слідства та судового провадження» (державний реєстраційний номер 0111U008727).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. В процесі дослідження дисертанткою сформульовано висновки та надано пропозиції з використанням комплексу сучасних загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, а саме: історико-правового, порівняльно-правового, формально-юридичного, методів формальної логіки, системно-структурний, моделювання, комплексу статистичних та соціологічних методів та інших.

Метою дисертації було визначено розробити теоретичне обґрунтування вирішення правових, теоретичних та прикладних проблем теорії та практики встановлення й ототожнення особи злочинця засобами криміналістики на основі їх комплексного аналізу. У такій редакції мета кореспондується з назвою роботи та предметом дослідження.

Об'єкт та предмет дослідження сформульовані вдало, вони відповідають вимогам МОН України. Висновки і пропозиції дисертаційного дослідження ґрунтуються на певній емпіричній базі, яку становлять анкетувань суддів, слідчих суддів, прокурорів, експертів (спеціалістів) та слідчих Дніпропетровської, Запорізької, Київської, Львівської, Одеської, Херсонської, Чернівецької, Чернігівської областей тощо (375 фахівців), думок науковців – викладачів вищих навчальних закладів юридичного профілю (97 фахівців) стосовно теорії та практики встановлення й ототожнення особи злочинця засобами криміналістики.

Результати дисертаційного дослідження автора є аргументованими та переконливими, вони отримані завдяки достатнього використання наукових

джерел, емпіричного матеріалу та вмілому використанню різноманітних методів наукового пізнання. Зазначене дозволяє зробити висновок, що дисертант досягнув поставленої мети та обґрунтував низку нових концептуальних у теоретичному плані та значимих у практичному відношенні положень.

Таким чином, обґрунтованість та достовірність отриманих дисертантом результатів, висновків і пропозицій забезпечена завдяки використанню широкого кола джерел різноманітних методів наукового і практичного аналізу поставлених проблем.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукова новизна результатів роботи вбачається у тім, що дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням теорії та практики встановлення й ототожнення особи злочинця засобами криміналістики. Найістотнішими результатами дослідження, що зумовлюють його наукову новизну та визначають внесок автора в розроблення зазначеної проблематики, є, на нашу думку, такі положення й висновки: сформовано наукові основи окремої криміналістичної теорії про зовнішні ознаки й властивості особи злочинця, що спираються на доктринальний аналіз і узагальнення сучасного стану дослідження особи злочинця; узагальнено та класифіковано комплекс ознак і властивостей особи (соціальних, фізико-біологічних, психологічних), що відображаються в матеріальному середовищі під час вчинення злочину; визначено вихідні наукові засади розбудови інтегративної криміналістичної теорії про зовнішні ознаки й властивості особи злочинця, зміст якої становлять системи відповідних знань (учень), що відбивають окремі елементи предмета криміналістики, нерозривно пов'язані між собою та створюють нове (інтегральне) знання; виокремлено сучасні проблеми й можливості встановлення особи невідомого злочинця; сформульовано та обґрунтовано авторську концепцію подальшого криміналістичного дослідження особи злочинця як сукупності його соціальних, фізико-біологічних, психологічних якостей і властивостей;

обґрунтовано авторське визначення поняття «криміналістичний портрет» як методу моделювання особи злочинця; визначено його структуру та складові елементи; узагальнено типові криміналістичні портрети окремих видів злочинців, зокрема, озброєного злочинця, убивць, гвалтівника, осіб, які публічно вживають чи розповсюджують наркотичні речовини, «комп'ютерного злочинця» тощо; запропоновано конкретні шляхи вдосконалення системи кримінальної реєстрації особи злочинця, зокрема, обґрунтовано необхідність створення нового криміналістичного обліку – картотеки типізованих «криміналістичних портретів» особи невідомого злочинця за особливостями способу та специфіки обставин їх вчинення (с. 22-23).

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та в опублікованих працях. Теоретичні результати та висновки проведеного дослідження відображено у 53 науковій праці, з яких: 1 – монографія, 1 – навчальний посібник, 26 – статті в наукових фахових виданнях, 5 з яких у зарубіжних наукових виданнях. Результати дисертаційного дослідження належним чином апробовано на різних науково-практичних конференціях (опубліковано 25 тез доповідей).

Важливим є й те, що основні теоретичні положення дисертаційного дослідження належним чином аргументовані та викладені у логічній послідовності. Структурна побудова даної наукової праці дозволила оптимально висвітлити позначену проблематику.

За своєю структурою дисертаційне дослідження складається із вступу, чотирьох розділів, що об'єднують дванадцять підрозділів. Обсяг використаних в роботі бібліографічних джерел є цілком достатнім – 549 найменувань. Необхідно констатувати, що архітектоніка і логіка дослідження є вдалими і загалом достатньо повно відбивають зміст окремих наукових проблем. Обсяг дисертації відповідає встановленим вимогам. При цьому загальний обсяг дисертації – 515 сторінок; обсяг основного тексту – 361 сторінка.

Автореферат дисертації ґрунтовно розкриває її зміст і надає повне уявлення про наукову цінність і практичну значущість роботи.

При достатньо високому науковому рівні рецензованої роботи вважаємо доречним звернути увагу на окремі дискусійні положення, що потребують уточнення чи пояснення та можуть бути предметом обговорення під час публічного захисту, та які потребують подальшого наукового опрацювання.

1. При формулюванні задач дослідження здобувач припускається помилки, яка характерна і для інших дослідників. Йдеться про те, що до завдань дослідження необхідно відносити досягнення певних результатів: розкриття, встановлення, виявлення певних закономірностей, невідомих сторін певного явища чи процесу. Разом з тим, у роботі в числі завдань називаються такі: «проаналізувати стан дослідження ...»; «проаналізувати та узагальнити особливості пізнання особи ...», «дослідити та узагальнити сучасну практику ...». Дослідження, аналіз – це шлях до досягнення певної мети, а не сама мета.

2. У дисертації (с. 21) зазначається, що емпіричною базою дослідження становлять аналітичні та статистичні матеріали державних установ, результати анкетувань працівників правоохоронних органів та науковців. Позитивним є географія опитаних та анкетованих респондентів. Але, на нашу думку, неможливо вивчити характеристики особи злочинця без аналізу матеріалів кримінальних проваджень за різними видами злочинів. Також можливим є анкетування та інтерв'ювання злочинців, які відбувають покарання у місцях позбавлення волі. Зазначене додало б репрезентативності проведеному дослідженню.

3. У підрозділі 3.2 «Сучасні проблеми та можливості встановлення особи невідомого злочинця» поза увагою автора залишилися сучасні досягнення комп'ютерної техніки та технологій для ототожнення злочинця. Такі розробки вже досить широко використовуються у країнах Європи та США при ототожненні, наприклад, терористів в аеропортах, при формуванні

баз даних поліції та інших державних установ.

4. У підрозділі 2.1 «Доктринальний підхід до сучасного дослідження особи злочинця», на наш погляд, не досить чітко сформульовано основні положення сучасної доктрини дослідження особи злочинця. Автором розглядаються скоріше наукові підходи до формування цієї доктрини, ніж її основні положення. До того ж, на наш погляд, є зайвими наведені у підрозділі методи пізнання та питання, що були з'ясовані при опитуванні респондентів, оскільки вони дещо дублюються з положеннями вступу та додатків.

5. Потребує додаткового пояснення вибір автором проаналізованого переліку «нетрадиційних вчень і методів» за межами якого залишилися, наприклад, сучасні можливості психологічних досліджень, вивчення можливостей використання мікрооб'єктів, геноскопічний аналіз тощо.

6. В роботі досліджено теоретичне підґрунтя та розроблено види типових криміналістичних портретів злочинця за різними видами злочинів, що, на наш погляд, виявляється недостатнім для потреб практики. Потрібно більш детально дослідити особливості властивостей і ознак особи з метою надання типових моделей особи невідомого злочинця за окремими категоріями злочинів, а також зупинитись на детальній характеристиці злочинців по найбільш небезпечних підвидів злочинів.

Зазначені зауваження мають приватний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку, якої заслуговує рецензована дисертація.

На підставі викладеного, можна зробити загальний висновок, що дисертація Калюги Каріни Вікторівни за темою «Теорія та практика встановлення та ототожнення особи злочинця засобами криміналістики» має теоретичну і практичну значущість, відрізняється науковою новизною, виконана на належному науковому рівні, є самостійним, завершеним кваліфікаційним монографічним дослідженням, в якому містяться наукові положення та науково-обґрунтовані результати, що розв'язують важливу наукову проблему.

Дисертаційна робота відповідає вимогам п.п. 9, 10, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567, Наказу МОН України від 12.01.2017 року № 40, а її автор – Калюга Каріна Вікторівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент:

**доктор юридичних наук, доцент
завідувач кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ**

І. В. Пиріг

**Ректор
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ**

А.Є. Фоменко